

Monolog, dialog czy kłótnia – Polaków rozmowy o polityce

20 lat Fundacji CBOS 1997–2017

Od 11 kwietnia 1997 r., od wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji Centrum Badania Opinii Społecznej, **CBOS DZIAŁA JAKO FUNDACJA.**

Dwadzieścia lat w życiu politycznym, społecznym i w życiu fundacji to dużo. Wiele się przez ten czas zdarzyło.

CBOS ZREALIZOWAŁ

836

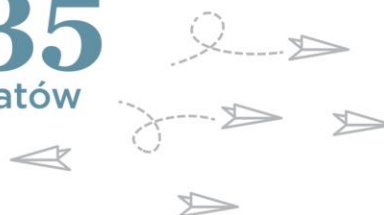
badań

REZULTATY BADAŃ STATUTOWYCH UDOSTĘPNILIŚMY
SPOŁECZEŃSTWU, MEDIOM, INSTYTUCJOM PUBLICZNYM
I ORGANOM PAŃSTWOWYM W POSTACI

3735

komunikatów

PRACOWAŁO DLA NAS

3600

ankieterów

PRZEBADALIŚMY PONAD

1 000 000

respondentów

Naszym czytelnikom, naszym respondentom i sobie życzymy kolejnych lat owocnych i inspirujących badań, upowszechniania płynącej z nich wiedzy o społeczeństwie, a także popularyzacji dorobku fundacji CBOS.

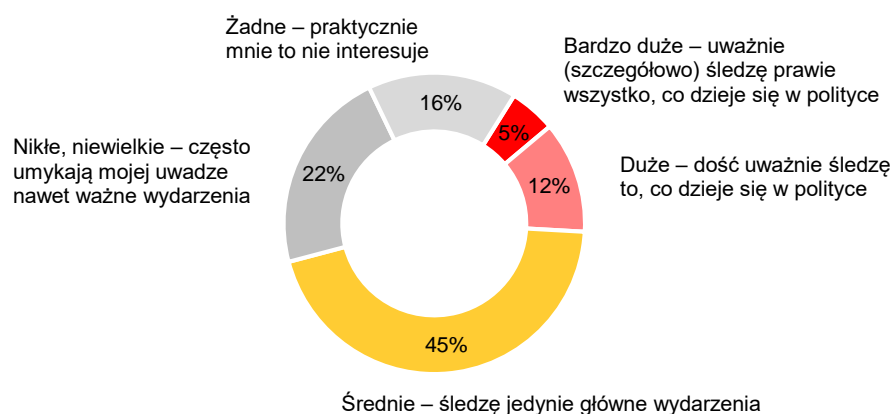

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Utrzymujący się od wielu miesięcy wysoki poziom deklaracji udziału w ewentualnych wyborach – świadczący o chęci partycypowania w procedurach demokratycznych – czy też uliczne protesty i manifestacje polityczne, które miały miejsce w tym roku, mogłyby skłaniać do wniosku, że w ostatnim czasie wielu Polaków chce się angażować i jest zainteresowanych życiem politycznym. Jednak w ujęciu ogólnospołecznym zainteresowanie rodaków polityką okazuje się dość powierzchowne i dotyczy relatywnie niewielkiego odsetka obywateli. Według własnych deklaracji, wydarzenia na scenie politycznej z dużym zainteresowaniem śledzi 17% ankietowanych¹. Zdecydowaną większość Polaków polityka interesuje „średnio” lub wcale. W październiku br. 45% respondentów zadeklarowało, że średnio interesuje się polityką, dalsze 38% stwierdziło, że polityka mało ich obchodzi lub wręcz wcale nie jest przedmiotem ich zainteresowania.

CBOS

RYS. 1. Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie polityką?

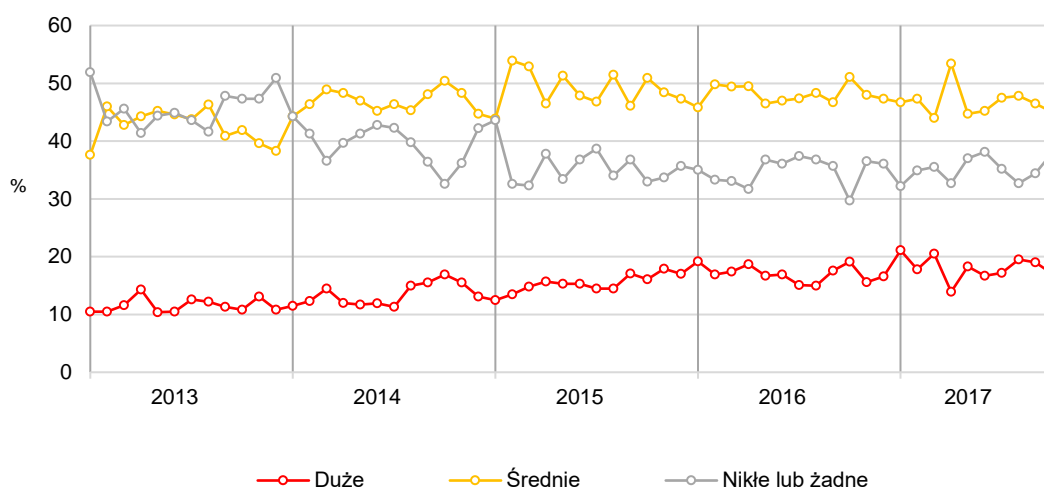

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (329) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 5–12 października 2017 roku na liczącej 948 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Być może zainteresowanie Polaków polityką będzie jednak rosło. Mimo wciąż niezbyt wysokiego poziomu, w ostatnich latach można zaobserwować trend wzrostowy – zarówno „dużego”, jak i „średniego” zainteresowania polityką. Jeszcze w 2013 roku polityka, wedle sondażowych deklaracji, bardzo interesowała około 11%–13% ankietowanych (średnia roczna tych deklaracji wyniosła 11,6%). W ostatnich dziewięciu miesiącach liczba takich odpowiedzi zbliżyła się do granicy jednej piątej wskazań (duże zainteresowanie polityką w br. deklaruje przeciętnie 18,1% badanych). W roku 2013 odsetek ankietowanych twierdzących, że polityką się nie interesują, był zbliżony do deklaracji „średniego” zainteresowania. Obecnie „średnie” zainteresowanie sięga prawie połowy wskazań, gdy tymczasem deklaracje niewielkiego zainteresowania lub jego braku oscylują w granicach 30%–40%.

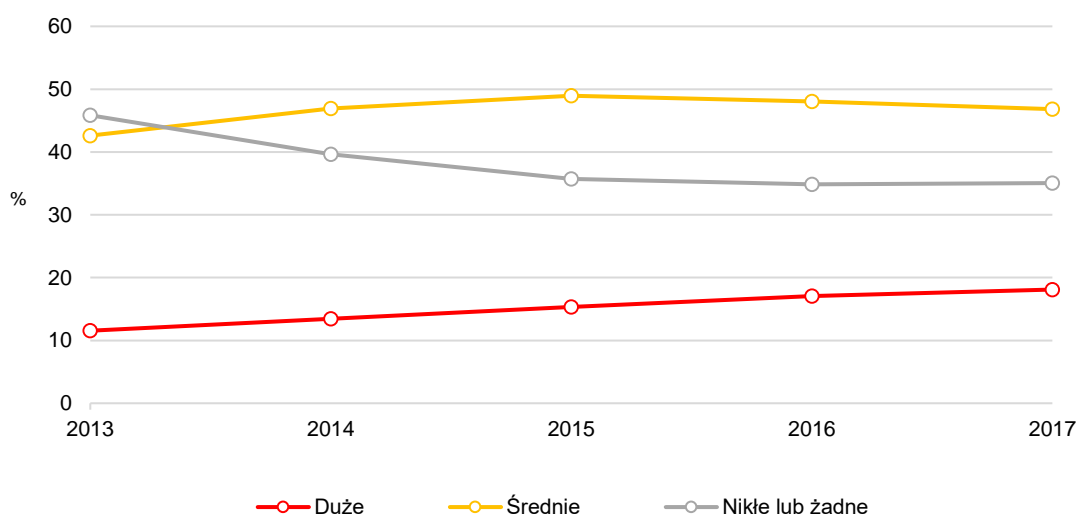
CBOS

RYS. 2. Zainteresowanie polityką

CBOS

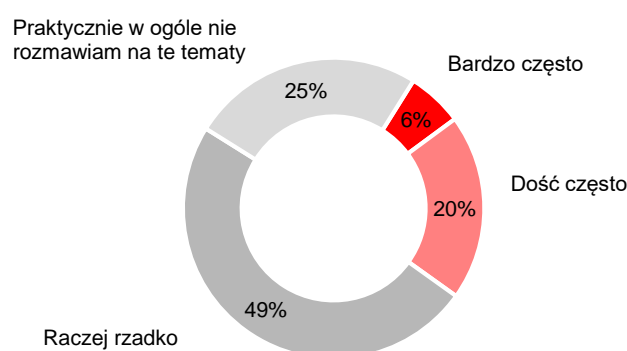
RYS. 3. Zainteresowanie polityką – średnie roczne

To, że dla większości ankietowanych polityka nie jest przedmiotem fascynacji czy szczególnego zainteresowania, nie oznacza, że Polacy nie poświęcają jej uwagi. Polityka w ostatnim czasie dość wyraźnie wkroczyła w życie zwykłych obywateli. W sumie więcej osób często rozmawia o polityce, niż się tą problematyką szczerze interesuje – ponad jedna czwarta ankietowanych deklaruje, że często wymienia uwagi na tematy polityczne (26%), w tym 6% czyni to bardzo często. Prawie połowa badanych rzadko porusza tematy polityczne w swych kontaktach z bliźnimi (49%). Jedna czwarta w ogóle nie rozmawia na te tematy (25%).

CBOS

RYS. 4. Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?

Co oczywiste, częstość rozmów na tematy polityczne idzie w parze z zainteresowaniem polityką i wiedzą o bieżących wydarzeniach politycznych. O polityce zdecydowanie najczęściej rozmawiają osoby, które interesują się życiem politycznym i uważnie śledzą rozgrywające się na scenie politycznej wydarzenia (77%). Z kolei respondenci mający dystans do polityki i na co dzień niepoświęcający jej uwagi, zdecydowanie najrzadziej rozmawiają też na te tematy.

TABELA 1

Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?	Zainteresowanie polityką		
	Duże	Średnie	Niewielkie lub żadne
w procentach			
Bardzo często	29	3	1
Dość często	48	25	2
Raczej rzadko	20	60	48
Praktycznie w ogóle nie rozmawiam na te tematy	3	12	49

V Kramera=0,496

O polityce chętniej mówią mężczyźni niż kobiety. Częstość rozmawiania o polityce wyraźnie rośnie wraz z poziomem wykształcenia, wielkością miejscowości zamieszkania, ale i z wiekiem. Do najbardziej rozpolitykowanych – często dyskutujących na tematy polityczne – zaliczają się osoby w wieku między 55 a 64 rokiem życia i starsze, a także badani z wyższym wykształceniem, dobrze sytuowani, mieszkańcy największych aglomeracji. Spośród grup społeczno-zawodowych o polityce

często rozmawiają przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści z wyższym wykształceniem, emeryci oraz osoby pracujące na własny rachunek. Częstym wymianom uwag na tematy polityczne sprzyja z jednej strony nieuczestniczenie w praktykach religijnych, z drugiej – prawicowe poglądy polityczne (zob. tabelę aneksową 1).

Wśród elektoratów partyjnych stosunkowo najbardziej rozpolitykowani są wyborcy Nowoczesnej. Drugie miejsce pod tym względem zajmuje elektorat rządzącej formacji firmowanej przez PiS. Z kolei relatywnie rzadziej o polityce mówią zdeklarowani wyborcy PO oraz wyborcy niezdecydowani, a przede wszystkim osoby zapowiadające absencję w ewentualnych wyborach.

TABELA 2

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?		
	Często	Rzadko	Praktycznie w ogóle
	w procentach		
PiS	39	47	14
PO	28	57	15
Kukiz'15	29	62	9
Nowoczesna	54	32	14
Pozostałe ugrupowania	35	53	12
Wyborcy niezdecydowani	24	46	31
Niegłosujący	7	47	46

* Określone na podstawie deklaracji poparcia danego ugrupowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Pytanie o rozmowy na tematy polityczne zadaliśmy Polakom kilka lat temu – w styczniu 2013 roku. Również w tym wymiarze okazuje się, że w stosunku do sytuacji sprzed ponad czterech lat polityka jest dziś silniej obecna w życiu przeciętnego Polaka. Na tematy polityczne rodacy rozmawiają dziś nie tylko częściej, ale i bardziej powszechnie. Więcej osób niż w 2013 roku zaliczyć można do kategorii „rozpolitykowanych”, często i chętnie dyskutujących na tematy polityczne (wzrost o 5 punktów procentowych). Również większej liczbie osób przynajmniej sporadycznie zdarza się wymieniać uwagi czy komentować bieżące wydarzenia polityczne (wzrost o 4 punkty). W sumie, o ile w 2013 roku w codziennym życiu i kontaktach społecznych bez rozmów na tematy polityczne obywatel się więcej niż co trzeci ankietowany, dziś tematów tych w ogóle nie podejmuje co czwarty spośród nich.

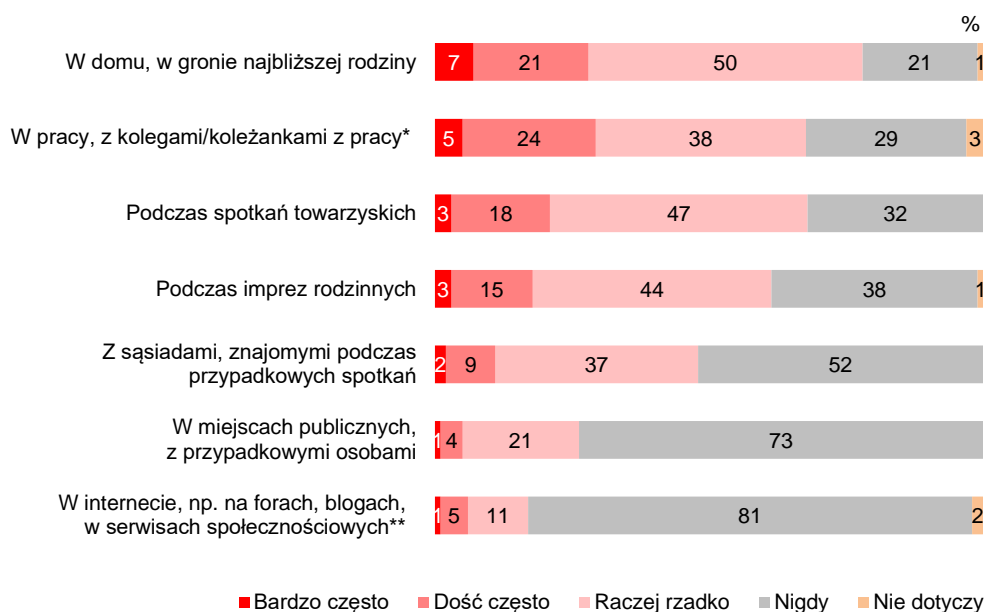
TABELA 3

Jak często zdarza się Panu(i) rozmawiać o polityce?	Deklaracje ankietowanych według terminów badań	
	I 2013	X 2017
	w procentach	
Bardzo często	5	6
Dość często	16	20
Raczej rzadko	45	49
Praktycznie w ogóle nie rozmawiam na te tematy	34	25

Polacy o polityce najczęściej rozmawiają w domu, w gronie najbliższej rodziny. Sądząc na podstawie deklaracji badanych, w przypadku ponad jednej czwartej ankietowanych ich własny dom jest miejscem częstych dysput na tematy polityczne (28%), a tylko co piąty twierdzi, że ten temat praktycznie w ogóle nie jest podejmowany w jego gospodarstwie domowym, przy czym trzeba wspomnieć, że ta ostatnia liczba obejmuje także respondentów z jednoosobowych gospodarstw domowych, w których trudno o interlokutora.

CBOS

RYS. 5. Czy i jak często zdarza się Panu(i) uczestniczyć w rozmowach na tematy polityczne?

* Deklaracje osób pracujących (N=514)

** Deklaracje osób korzystających z internetu przynajmniej raz w tygodniu (N=644)

Wielu okazji do rozmów o polityce dostarcza Polakom również aktywność zawodowa. W przypadku osób pracujących miejsce pracy i krąg współpracowników dają możliwość wymiany informacji i kształtowania opinii na tematy polityczne niemal równie często jak własny dom (częste rozmowy na tematy polityczne w pracy deklaruje 29%, zaś we własnym domu – 28% mających zatrudnienie).

Bez polityki nie obywa się też większość spotkań towarzyskich oraz imprez rodzinnych odbywających się w kręgu szerszym niż domownicy. Wyraźnie rzadziej dobrą okazją do rozmów na tematy polityczne są przypadkowe, przelotne spotkania ze znajomymi czy kontakty sąsiedzkie – z natury rzeczy stwarzające mniej dogodną okazję do wymiany poglądów niż zorganizowane spotkania towarzyskie. Niemniej jednak także w tych sytuacjach prawie co drugiemu z badanych zdarza się rozmawiać o polityce. Za tezę, że spora część Polaków lubi o polityce rozmawiać i jest skłonna dyskutować na te tematy niemal wszędzie i z każdym, zdaje się przemawiać także relatywnie duża liczba respondentów, którzy przyznają, że zdarza im się podejmować takie rozmowy w miejscach publicznych i dyskutować z przypadkowymi interlokutorami (26%). Stosunkowo najmniej

rozpowszechnioną formą wymiany „prywatnych” opinii o polityce jest komunikacja za pośrednictwem internetu. Nawet wśród osób korzystających przynajmniej raz w tygodniu z tego medium, na portalach społecznościowych, blogach czy forach swoimi uwagami na temat polityki ma zwyczaj dzielić się niespełna co piąta. Zdecydowana większość internautów nie zwykła wypowiadać się w tej formie na tematy polityczne.

Polacy zdecydowanie najczęściej wymieniają uwagi i komentarze na tematy polityczne z członkami najbliższej rodziny (63%). Ważną grupą mającą wpływ na kształtowanie poglądów i opinii politycznych, choć prawie o połowę mniej istotą niż rodzina, są znajomi i przyjaciele (34%). Rzadziej ankietowanym zdarza się rozmawiać o polityce ze współpracownikami (13%) i sąsiadami (7%), najrzadziej zaś poruszają tematy polityczne w rozmowach z przypadkowymi osobami. Warto zwrócić uwagę na różnicę w deklaracjach dotyczących kolegów z pracy w tym i poprzednim pytaniu – można sądzić, że w miejscu pracy badani częściej rozmawiają o polityce z tymi, z którymi czują się zaprzyjaźnieni, niż z „kolegami z pracy” w ogóle.

CBOS

RYS. 6. Z kim najczęściej rozmawia Pan(i) o polityce?*

* Na pytanie odpowiadały osoby deklarujące co najmniej sporadyczne rozmowy na tematy polityczne (N=714). Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedną kategorię

Porównanie tegorocznych deklaracji z tymi z 2013 roku pozwala stwierdzić, że obecnie Polacy częściej zamykają się ze swoimi sądami i opiniami na tematy polityczne we własnym domu (wzrost o 9 punktów procentowych), rzadziej natomiast poruszają te tematy w kręgu swoich przyjaciół lub znajomych (spadek o 8 punktów).

TABELA 4

Z kim najczęściej rozmawia Pan(i) o polityce?	Odpowiedzi ankietowanych według terminów badań	
	I 2013 N=806	X 2017 N=714
	w procentach	
Członkowie rodziny	54	63
Znajomi, koledzy, przyjaciele	42	34
Współpracownicy, koledzy, koleżanki z pracy	14	13
Sąsiedzi	6	7
Osoby postronne, przypadkowe	2	2

Na pytanie odpowiadały osoby deklarujące co najmniej sporadyczne rozmowy na tematy polityczne. Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedną kategorię

Jeśli chodzi o rodzinę, to dla kobiet partnerem do rozmów o polityce najczęściej jest mąż (17%). Mężczyźni natomiast poglądy polityczne ich własnych żon nieco mniej interesują i relatywnie rzadziej wymieniają z nimi swoje uwagi na ten temat (9%). Ważnym partnerem do rozmów na tematy polityczne są także przedstawiciele starszego pokolenia – rodzice lub teściowie (11%). Co znamienne, tematy polityczne są w domu rodzinnym rzadziej poruszane w rozmowach z dziećmi lub wnukami (5%). Może to oznaczać, że edukacja obywatelska młodych Polaków stosunkowo rzadko się odbywa w domu. Jednak część tego rodzaju odpowiedzi może kryć się jednak w ogólniejszej kategorii „rozmowy z rodziną”.

CBOS

RYS. 7. Z kim najczęściej rozmawia Pan(i) o polityce?

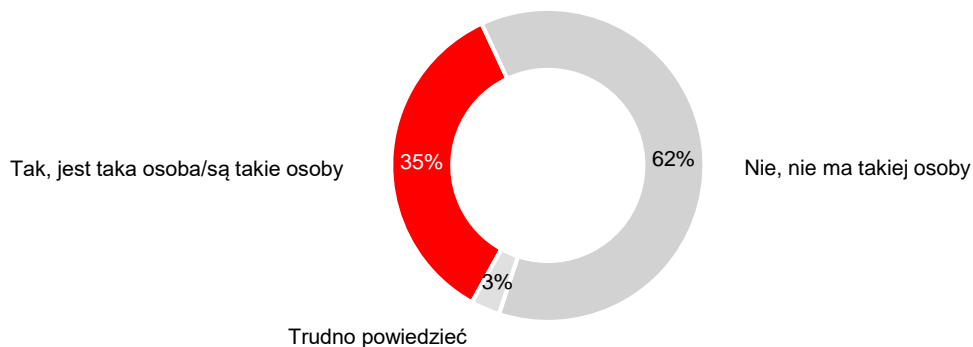

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ badani mogli wskazać kilka kategorii (N=714)

Ponad jedna trzecia badanych deklaruje, że w ich najbliższym otoczeniu jest osoba czy też osoby, które w kwestiach politycznych są dla nich autorytetem, z opiniami, ocenami i wyborami politycznymi których się liczą (35%). Brak w tej sferze „znaczącego innego” i niezależność w sądach na tematy polityczne deklaruje ponad trzy piąte dorosłych Polaków.

CBOS

RYS. 8. Czy w Pana(i) otoczeniu, wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki Pan(i) się liczy?

W stosunku do sytuacji sprzed ponad czterech lat obserwujemy wyraźny wzrost znaczenia tego typu osobistych autorytetów i skłonności do uzgadniania z nimi opinii w kwestiach politycznych. Odsetek badanych deklarujących całkowitą niezależność sądów i opinii politycznych zmniejszył się aż o 10 punktów procentowych. Można powiedzieć, że w porównaniu z rokiem 2013 poglądy i oceny polityczne w większym stopniu są kształtowane „społecznie” – mają na nie wpływ osoby znaczące, rodzina lub autorytety z najbliższego otoczenia. Polityka jest zatem w większym stopniu niż kiedyś emanacją rozmaitych „zbiorowości”.

TABELA 5

Czy w Pana(i) otoczeniu, wśród najbliższych, rodziny, znajomych, przyjaciół jest osoba, z której zdaniem, opinią w sprawach polityki Pan(i) się liczy?	Deklaracje ankietowanych według terminów badań	
	I 2013	X 2017
	w procentach	
Tak, jest taka osoba/są takie osoby	24	35
Nie, nie ma takiej osoby	72	62
Trudno powiedzieć	4	3

Zdecydowanie najczęściej owym „znaczącym innym” w sferze polityki jest ktoś z rodziny – ponad trzy czwarte badanych deklarujących, iż w ich otoczeniu jest taki autorytet, wskazuje go właśnie spośród członków rodziny (79%). Dość często autorytet polityczny wybierany jest także w najbliższym kręgu towarzyskim – spośród znajomych, kolegów czy przyjaciół (15%). Sporadycznie badani wskazują na autorytety wywodzące się z innych środowisk.

CBOS

RYS. 9. Z czym zdaniem w sprawach polityki liczy się Pan(i)?*

* N=327

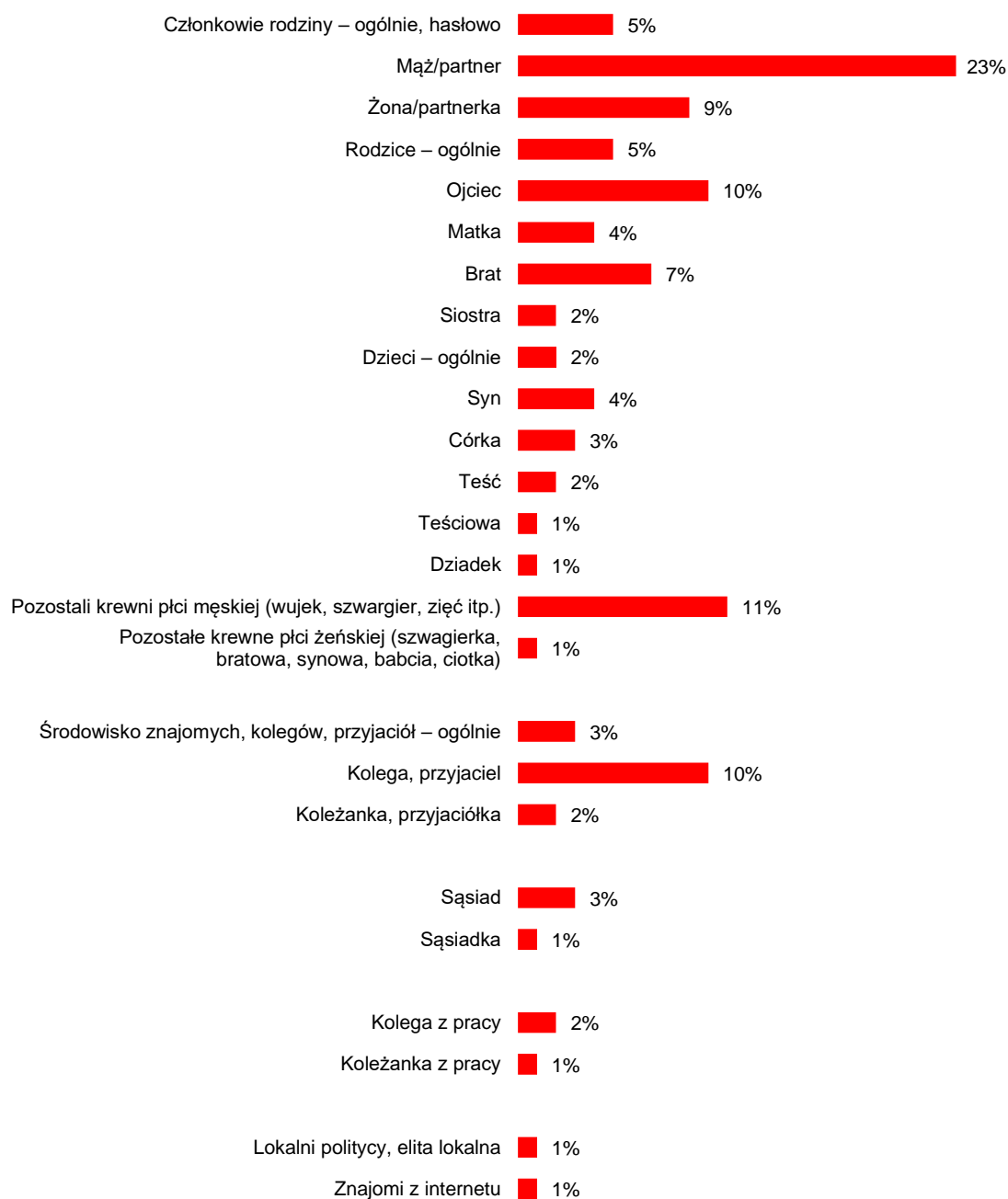
Kto w rodzinie ma w kwestiach politycznych najwięcej do powiedzenia, z czyimi opiniami Polacy liczą się najbardziej? Ogólnie można powiedzieć, że opinie i poglądy polityczne dziedziczy się raczej po mieczu niż po kądzieli. Wyraźnie większe znaczenie w tej dziedzinie mają mężczyźni reprezentanci rodziny – mąż (23%), ojciec (10%), brat (7%) i pozostali krewni płci męskiej (szwagier, wujek, zięć itp. – 11%). Ich autorytet liczy się wyraźnie częściej niż opinie żony (9%), matki (4%), siostry (2%)

czy innych kobiet w rodzinie (1%). Jedynie teść (2%) bywa w tej materii tylko niewiele większym autorytetem niż teściowa (1%). Podobnie nieznacznie częściej jest nim syn (4%) niż córka (3%). Warto zauważyć, że mąż niekiedy bywa milczącym autorytetem, bowiem częściej ma taki status, niż jest wskazywany jako interlokutor w rozmowach o polityce.

Również w kręgu towarzyskim częściej liczą się opinie przyjaciół lub kolegów (10%) niż przyjaciółek czy koleżanek (2%).

CBOS

RYS. 10. Z czym zdaniem w sprawach polityki liczy się Pan(i)?*

* N=327

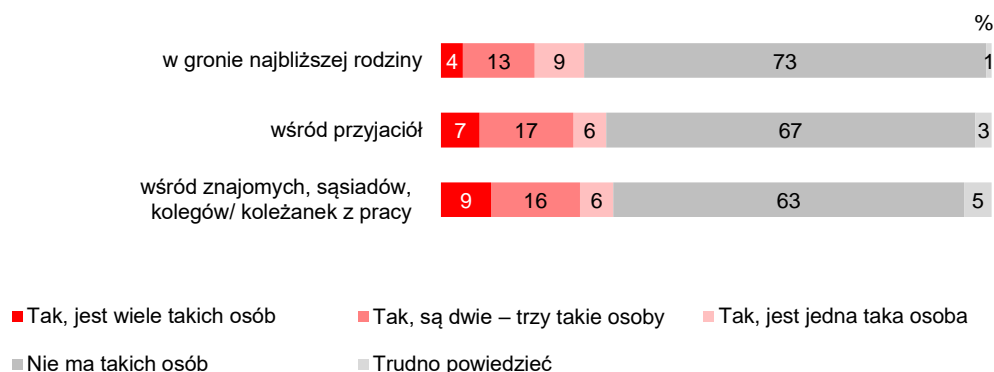
Polityka, poglądy polityczne dzielą Polaków. Niespełna jedna trzecia ankietowanych (31%) dostrzega wśród swoich znajomych, sąsiadów czy kolegów i koleżanek z pracy osoby, z poglądami politycznymi których nie zgadza się i których sympatie są dla nich trudne do zaakceptowania. Przy czym w przypadku jednej czwartej badanych (25%) takie osoby w ich otoczeniu bynajmniej nie należą do wyjątków – w swoim kręgu towarzyskim znajdują oni kilka osób o poglądach politycznych radykalnie odmiennych od ich własnych.

Jedna trzecia respondentów dostrzega osoby o trudnych do zaakceptowania poglądach wśród swoich przyjaciół (30%) i także w tym przypadku prawie jedna czwarta (24%) twierdzi, że nie są to przypadki jednostkowe.

Podziały polityczne dotyczą również najbliższej rodziny – 26% Polaków ma wśród bliskich osoby, z którymi różni się w sympatiach i poglądach politycznych, których nie akceptuje. Jednocześnie 13% diagnozuje, że polityczne „odstępstwo” nie dotyczy tylko jednej osoby, ale dwóch, trzech, a dalsze 4% – iż obejmuje jeszcze większą liczbę członków rodziny.

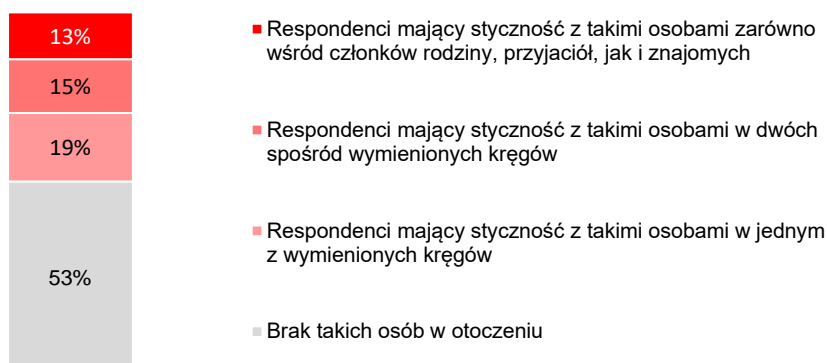
CBOS

RYS. 11. Czy w Pana(i) otoczeniu są osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania? Czy ma Pan(i) takie osoby:

W sumie prawie połowa Polaków (47%) ma w swoim otoczeniu – wśród członków najbliższej rodziny lub przyjaciół czy znajomych – osoby, których poglądów czy sympatii politycznych nie tylko nie podziela, ale wręcz nie może zaakceptować. Prawie jedna piąta ankietowanych (19%) ma w jednym spośród wymienionych środowisk osobę lub osoby, których przekonania polityczne są dla niej nie do przyjęcia. Dalsze 15% spotyka się z trudnymi do zaakceptowania przekonaniami w dwóch spośród wymienionych kręgów, a 13% dorosłych Polaków żyje w otoczeniu społecznym, w którym jest wiele osób o przeciwnych i trudnych dla nich do zaakceptowania poglądach politycznych – spotyka ich zarówno w rodzinie, jak i wśród przyjaciół czy znajomych.

RYS. 12. Obecność osób o nieakceptowanych poglądach i sympatiach politycznych we własnym otoczeniu respondenta – wśród członków najbliższej rodziny, przyjaciół, znajomych

Największe zróżnicowanie poglądów politycznych dotyczy rodzin zwolenników ruchu Kukiz'15, a także Nowoczesnej. Ponad jedna trzecia wyborców tych partii ma w swoich rodzinach osoby, z poglądami politycznymi których diametralnie się nie zgadza. Także prawie jedna trzecia zdeklarowanych zwolenników PiS znajduje wśród swoich najbliższych osoby, których poglądy trudno im zaakceptować (31%). Relatywnie mniej zróżnicowane pod względem sympatii politycznych są rodziny potencjalnych wyborców PO – wśród nich jedna czwarta nie zgadza się politycznie z kimś z rodziny. Najmniej tego typu problemów mają w swoich rodzinach osoby, które wobec polityki dystansują się do tego stopnia, że programowo nie chcą uczestniczyć w wyborach.

TABELA 6

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych*	Czy wśród członków najbliższej rodziny ma Pan(i) osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?			
	Tak, dwie, trzy takie osoby lub więcej	Tak, jest jedna taka osoba	Nie ma takich osób	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Kukiz'15	27	8	65	0
Nowoczesna	22	16	62	0
PiS (wraz z SP i PR)	20	11	68	1
PO	18	7	74	1
Pozostałe ugrupowania	29	10	62	0
Wyborcy niezdecydowani	5	8	75	1
Niegłosujący	3	5	84	3

* Określone na podstawie deklaracji poparcia danego ugrupowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Kontrowersyjność poglądów politycznych wśród przyjaciół także w największym stopniu dotyczy zwolenników ruchu Kukiz'15, w trochę mniejszym stopniu jest udziałem sympatyków PiS oraz Nowoczesnej. Stosunkowo najmniej zróżnicowane politycznie są kręgi przyjacielskie zadeklarowanych wyborców PO.

TABELA 7

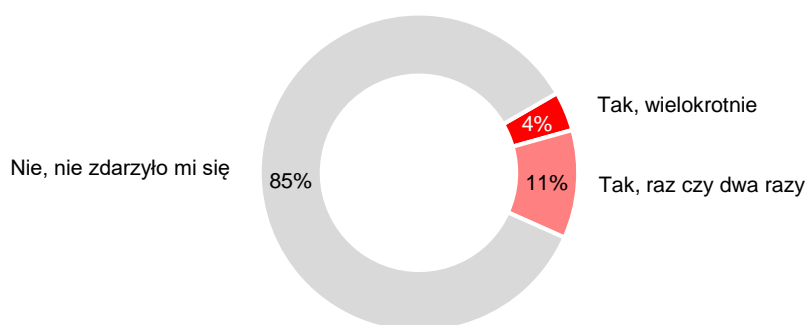
Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Czy wśród przyjaciół ma Pan(i) osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?			
	Tak, dwie, trzy takie osoby lub więcej	Tak, jest jedna taka osoba	Nie ma takich osób	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Kukiz'15	29	15	52	4
PiS (wraz z SP i PR)	33	8	57	2
Nowoczesna	34	3	61	3
PO	23	6	69	2
Pozostałe ugrupowania	28	9	59	4
Wyborcy niezdecydowani	16	13	68	1
Niegłosujący	14	2	82	3

* Określone na podstawie deklaracji poparcia danego ugrupowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Prawie co siódmemu z badanych (15%) zdarzyło się w ostatnich trzech miesiącach pokłócić z kimś z powodu polityki, choć były to raczej sporadyczne spięcia (11%), niż permanentne sprzeczki (4%). Zdecydowana większość Polaków deklaruje, że różnice w poglądach politycznych, o ile się zdarzają, nie doprowadzają do dużych kłótni (85%).

CBOS

RYS. 13. Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło się Panu(i) pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych?

Najczęściej w polemikę polityczną ze swoimi rozmówcami wchodzi wyborcy Nowoczesnej – 11% spośród nich zdarzyło się w ostatnich trzech miesiącach wielokrotnie kłócić z powodów politycznych, dalsze 32% sprzeczało się przez politykę raz czy dwa razy.

Kłótnie z powodów politycznych dość często zdarzają się również zwolennikom ruchu Kukiz'15, choć w ich przypadku częściej były to zdarzenia sporadyczne. Gwałtowne polemiki polityczne rzadziej są udziałem wyborców PO i PiS. Najrzadziej kłóć się z powodów politycznych jednak ci, których polityka

nie obchodzi i którzy nie widzą potrzeby uczestniczenia w wyborach. Warto jednak zauważyć, że nawet im nie udaje się zupełnie uniknąć ostrych sporów politycznych.

TABELA 8

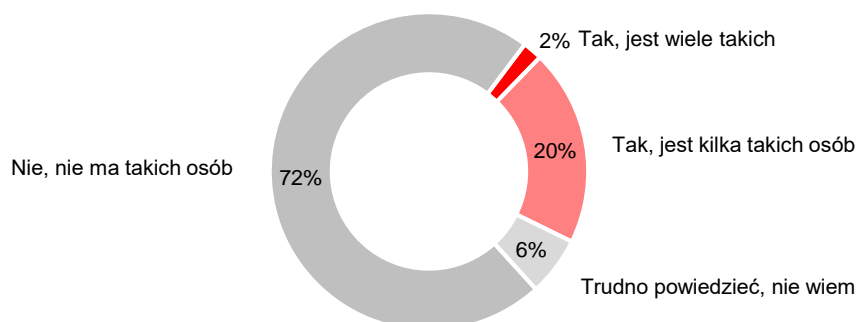
Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Czy w ciągu ostatnich trzech miesięcy zdarzyło się Panu(i) pokłócić z kimś z powodu polityki, różnych poglądów politycznych?		
	Tak, wielokrotnie	Tak, raz czy dwa razy	Nie, nie zdarzyło mi się
	w procentach		
Nowoczesna	11	32	57
Kukiz'15	4	28	68
PiS (wraz z SP i PR)	5	11	84
PO	2	13	85
Pozostałe ugrupowania	4	12	84
Wyborcy niezdecydowani	5	12	83
Niegłosujący	2	5	93

* Określone na podstawie deklaracji poparcia danego ugrupowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych

Więcej niż co piąty badany zna w swoim środowisku osoby, które różnice w poglądach politycznych doprowadziły do otwartego konfliktu i które z powodów politycznych na serio się pokłóciły i na siebie wzajemnie obraziły (22%).

CBOS

RYS. 14. Czy w Pana(i) otoczeniu – wśród członków rodziny, przyjaciół znajomych, sąsiadów – są osoby, o których wie Pan(i), że są skłócone lub obrażone na siebie z powodu odmiennych poglądów czy sympatii politycznych?

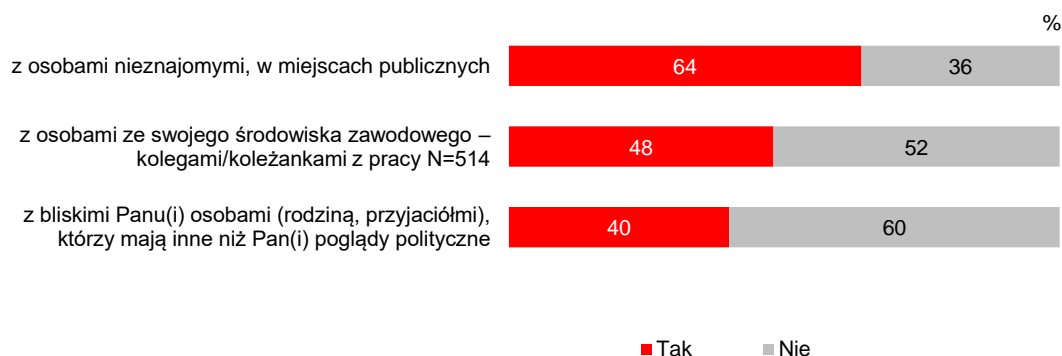
Zdecydowana większość respondentów woli w swoim otoczeniu mieć spokój i żyć w zgodzie z bliźniemi, niż kłócić się z nimi i egzystować w stanie permanentnego konfliktu (choć takie przypadki też się zdarzają). W sytuacji potencjalnego konfliktu najczęściej spotykaną postawą jest unikanie sporu i niepodejmowanie drażliwych tematów, jeśli nie jest to konieczne.

Miarą społecznej konfliktogenności polityki może być stopień otwartości dyskusji lub – przeciwnie – unikanie tematów politycznych w rozmowach z bliźniemi. Prawie dwie trzecie dorosłych Polaków przyznaje, że unika rozmów na tematy polityczne w miejscach publicznych z osobami, których nie znają. Polacy w wyraźnej większości (64%) nie chcą lub boją się mówić o polityce z kimś, czyje poglądy są im nieznane. Prawie połowa (48%) unika rozmów na tematy polityczne z kolegami

i koleżankami z pracy, dwie piąte (40%) ucieka od dyskusji na tematy polityczne z najbliższymi – rodziną lub przyjaciółmi, jeśli różnią się w poglądach politycznych.

CBOS

RYS. 15. Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne:

Unikanie drażliwych tematów politycznych dotyczy szczególnie kontaktów rodzinnych. Ponad dwie trzecie badanych, którzy mają wśród najbliższych wiele osób o trudnych do zaakceptowania poglądach politycznych, w ogóle nie podejmuje rozmów na tematy polityczne, bo – jak można się domyślać – nie obyło by się bez polemik czy wchodzenia w spory (67%). W przypadku mniejszej liczby członków rodziny o odmiennych przekonaniach (najwyżej dwóch, trzech), rozmów na tematy polityczne już się tak wyraźnie nie unika, choć ponad połowa respondentów do takiej wewnętrznej cenzury się przyznaje. Można powiedzieć, że zgoda w rodzinie dla wielu Polaków znaczy więcej niż korzyści poznawcze, jakie potencjalnie może dać wymiana opinii na tematy polityczne. Natomiast w rodzinach o w miarę jednolitych przekonaniach i sympatiach politycznych tematów takich w większości się nie unika – rozmowy o polityce są wygłaszane w przypadku nieco ponad jednej trzeciej rodzin (35%).

TABELA 9

Czy wśród członków najbliższej rodziny ma Pan(i) osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?	Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne z bliskimi Panu(i) osobami (rodziną, przyjaciółmi), którzy mają inne niż Pan(i) poglądy polityczne?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Tak, jest wiele takich osób	67	33
Tak, są dwie, trzy takie osoby	51	49
Tak, jest jedna taka osoba	52	48
Nie, nie ma takich osób	35	65

W kręgu przyjaciół jedność i zgoda nie są już wartościami tak bardzo pożądanymi. Ponad połowa osób mających w swoim kręgu towarzyskim przyjaciół o trudnych do zaakceptowania poglądach, nie boi się wchodzić z nimi w polemiki (54%). Tylko trochę mniejszy odsetek unika jednak podejmowania tematów politycznych i wymieniania opinii w tych kwestiach (46%). Natomiast w kręgach przyjacielskich o jednolitych zapatrywaniach politycznych tematy polityczne są na ogół obecne w rozmowach (63%).

TABELA 10

Czy wśród przyjaciół ma Pan(i) osoby, których poglądy, sympatie polityczne są dla Pana(i) trudne do zaakceptowania?	Czy zdarza się Panu(i) celowo unikać, nie podejmować rozmów na tematy polityczne z bliskimi Panu(i) osobami (rodziną, przyjaciółmi), którzy mają inne niż Pan(i) poglądy polityczne?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Tak	46	54
Nie	37	63

***

Choć w ujęciu ogólnym zainteresowanie polityką dotyczy niezbyt dużego odsetka obywateli, w dłuższej perspektywie obserwujemy jego niewielki, ale systematyczny wzrost. W sumie badani nieco częściej o polityce dyskutują, niż się nią w sensie poznawczym interesują. Może to wskazywać, że w ostatnich latach polityka dość wyraźnie wkroczyła w życie Polaków, w związku z czym respondenci częściej rozmawiają na tematy polityczne. Rodzina i miejsce pracy to środowiska, w których wymiana opinii na tematy polityczne odbywa się najczęściej.

Choć Polacy w kwestii poglądów i wyborów politycznych w większości nadal uważają się za jednostki samodzielne i w pełni autonomiczne, to w stosunku do sytuacji sprzed ponad czterech lat obserwujemy wzrost skłonności do uzgadniania opinii w tych kwestiach. Oceny polityczne w większym stopniu są kształtowane „społecznie” – mają na nie wpływ osoby znaczące, rodzina lub autorytety z najbliższego otoczenia. Autorytetami w dziedzinie polityki częściej są mężczyźni i to zarówno w przypadku kręgu rodzinnego, jak i towarzyskiego. Z drugiej strony Polacy częściej zamykają się ze swoimi opiniami i sędami na tematy polityczne we własnym domu, rzadziej natomiast poruszają te tematy w kręgu swoich przyjaciół lub znajomych.

Polityka i poglądy polityczne dzielą Polaków. W największym stopniu różnice w poglądach dotyczą osób, z którymi jesteśmy stosunkowo najmniej związani – z kręgu bliższych lub dalszych znajomych. Niewiele rzadziej z trudną do zaakceptowania odmiennością przekonań politycznych przeciętny Polak ma do czynienia także wśród przyjaciół. Stosunkowo najrzadziej polityka dzieli członków najbliższej rodziny, choć zdarza się to dziś w więcej niż w co czwartej rodzinie.

Zdecydowana większość respondentów deklaruje, że różnice w poglądach politycznych, o ile się zdarzają, nie prowadzą do kłótni. Co siódmemu z badanych zdarzyło się w ostatnich trzech miesiącach pokłócić z kimś z powodu polityki, a co piąty zna w swoim środowisku osoby, które popadły w otwarty

konflikt z innymi z powodu różnic w poglądach politycznych i które na serio się pokłóciły. Ponad dwie trzecie respondentów nie spotkało w swoim otoczeniu tego rodzaju przypadków.

Prawie dwie trzecie badanych w miejscach publicznych unika rozmów na tematy polityczne z osobami, których nie zna. Niemal połowa stara się unikać rozmów o polityce z kolegami i koleżankami z pracy, jedna piąta unika dyskusji na tematy polityczne z najbliższymi – rodziną lub przyjaciółmi, jeśli różnią się w poglądach. Unikanie drażliwych tematów politycznych dotyczy szczególnie kontaktów rodzinnych. Opinie na tematy polityczne wymieniamy głównie z osobami, które podzielają nasze przekonania i poglądy, co z pewnością nie sprzyja budowie społeczeństwa obywatelskiego.

Opracowała

Agnieszka Cybulska